

Зубрицький О. О.

*аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та
адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат*

ЗАХОДИ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ВПЛИВУ ДО АДВОКАТА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

З історії формування адвокатської корпорації відомо, що ставлення до правозахисників в Україні завжди було досить суперечливим. З одного боку, суспільство чітко визнавало необхідність участі у процесі сторони захисту, з іншого – під тиском волі монарха і усталених негативних поглядів у суспільстві процес становлення адвокатури відбувався вкрай повільно через закони, що перманентно утверджувалися та гальмували розвиток. Наприклад, 1878 р. Міністерство юстиції взагалі запропонувало проєкт знищення незалежності адвокатури [1, с. 54].

Незважаючи на всі складнощі та потрясіння, за 150-річчя свого існування адвокатура зарекомендувала себе як незалежна професійна корпорація, яка отримала особливий імпульс розвитку на початку 90-х років XX ст. У кожний конкретний момент свого існування адвокатська спільнота розуміла особливу моральну гостроту професії, зводячи в Абсолют постулат: «Неприйнятною є поведінка адвокатів, які, здійснюючи захист своїх клієнтів, виходять за межі дозволеного з погляду права та моралі...» [2, с. 122]. А тому вже традиційним є те, що адвокатська корпорація приділяє особливу увагу професійній відповідальності своїх членів за правову та моральну якість роботи.

Інструментом, що сприяє контролю за ефективністю надання кваліфікованої правничої допомоги та дотримання моральних та етичних вимог у процесі здійснення захисту, є відповідальність адвоката. Професійна відповідальність адвоката представляє собою правовідносини, які виникають з професійного правопорушення між органами професійного контролю корпорації і порушником, на якого покладається обов'язок зазнати певних негативних наслідків в результаті порушення корпоративних правил. Для всебічного аналізу характерних рис професійної відповідальності адвоката доцільно розглянути історію становлення та розвитку заходів дисциплінарного впливу на адвокатів в Україні.

В Україні з моменту виникнення інституту дисциплінарної відповідальності по теперішній час види дисциплінарних стягнень зазнавали постійних змін, на початковому етапі свого розвитку заходи мали жорсткіший характер.

Відповідно до ст. 368 Заснування судових установлень 1864 р., присяжні повірені у разі вчинення правопорушення зазнавали від Ради присяжних повірених такі заходи впливу: застереження; догана; заборона практикувати протягом певного терміну, але не більше одного року; виключення з числа

присяжних повірених; надання кримінальному суду у випадках, особливо важливих, при цьому з присяжного повіреного стягувалися збитки. У примітці до зазначеної статті містилося таке: «виключені з-поміж присяжних повірених позбавлялися права надходити в це звання «у всій державі». Присяжний повірений, який двічі зазнавав заборони практикувати протягом певного часу і вчинив нове правопорушення, яке заслуговує на таке ж покарання, підлягав виключенню Радою присяжних з числа повірених [2, с. 122].

Діяльність Ради присяжних повірених детально регламентувалася. Вона утворювалася для «правильного та успішного» нагляду за всіма присяжними повіреними та поєднувала обов'язок адміністративного та судового характеру: здійснювала спостереження за точним виконанням присяжними повіреними своїх обов'язків, виконанням ними законів, встановлених правил та всього іншого на користь довірительів. Про свою діяльність Рада мала щорічно звітувати перед загальними зборами.

Відповідно до ст. 378 Заснування судових установлень, за відсутності в територіальному окрузі Ради присяжних повірених правом на здійснення дисциплінарної влади мав місцевий окружний суд.

Крім того, інформація про накладення на присяжного повіреного заходів дисциплінарного стягнення або звільнення від таких передавалася прокурору округу, де була Рада. Рада присяжних повірених здійснювала дисциплінарну владу, в рамках якої розглядала скарги, що надійшли на присяжного повіреного та вживала відповідних заходів дисциплінарного стягнення.

У Постанові ВЦВК 1922 р. «Про адвокатуру» встановлювалося, що «колегія несе відповідальність за діяльність окремих її членів і тому перед нею постає завдання встановлення дисципліни, що регулює поведінку адвокатів відповідно до цілей, які стоять перед нею [3].

Крім цього, у ст. 17 Основ судоустрою СРСР та Союзних республік 1924 р. вказувалося, що «Колегія захисників має право дисциплінарного нагляду над діями своїх членів».

У 1920-1930 р. важливе значення мав порядок накладання дисциплінарних стягнень, що засвідчують правові норми, регулюючі такий порядок.

Далі, правовим актом, на який слід звернути увагу, є Положення про адвокатуру, затверджене 16 серпня 1939 р.. Даним Положенням офіційно в законодавство було введено термін «адвокат», який замінив термін «захисник», що раніше використовувався. Основною сферою діяльності радянських адвокатів залишалося судове представництво та надання іншої правової допомоги. У колегії адвокатів не приймалися особи, позбавлені виборчого права, а також ті, хто мав судимість та перебував під слідством та судом.

Передбачалася дисциплінарна відповідальність адвокатів за недобросовісне виконання покладених обов'язків, порушення тарифів та інші провини, за що президія колегії адвокатів накладала такі дисциплінарні стягнення: зауваження, догана, суворі догани, усунення від роботи адвоката на строк до 6 місяців та «вищу міру» колегії адвокатів – виключення із

складу колегії адвокатів.

Відповідно до Положення про адвокатуру від 25 вересня 1962 р. перелік дисциплінарних стягнень виглядав так: зауваження, догана, сувора догана, виключення із колегії адвокатів. Виключення із колегії – крайній захід, звернення до нього було можливе у разі, якщо президія колегії адвокатів визнає недостатнім застосування іншого заходу дисциплінарного впливу [4].

Важливо зазначити, що при порушенні дисциплінарного провадження враховувався термін давності. Адвокат не підлягав дисциплінарній відповідальності у разі, якщо з дня скоєння правопорушення пройшов один рік, а з моменту його виявлення понад місяць.

Важливим етапом розвитку української адвокатури стало прийняття Положення про адвокатуру Української РСР від 31 жовтня 1980 року [5].

Відповідно до Положення виключення адвоката з колегії провадилося за заявою адвоката; при незадовільному результаті випробування, обумовленого при прийомі до колегії адвокатів; при неможливості виконання адвокатом своїх обов'язків внаслідок недостатньої кваліфікації або за станом здоров'я. Виключення адвоката з колегії провадилося президією колегії адвокатів у випадках: систематичного порушення чи недобросовісного виконання адвокатом своїх обов'язків, якщо до адвоката раніше застосовувалися заходи дисциплінарного чи громадського впливу; скоєння інших проступків, несумісних із перебуванням у колегії. Постанови про виключення з колегії адвокатів могли оскаржуватись у судовому порядку у місячний строк з дня вручення копії відповідної постанови. Відповідно до Положення скарги на дії адвокатів, пов'язані із здійсненням ними професійних обов'язків, розглядалися завідувачами юридичних консультацій, президіями колегій адвокатів.

Перелік заходів дисциплінарного впливу залишився таким самим: зауваження; догана; сувора догана; виключення із адвокатської колегії. При виборі дисциплінарного стягнення, що підлягає застосуванню враховувалася тяжкість правопорушення, обставини скоєння, і навіть попередня робота і поведінка адвоката. На стажистів повністю поширювалися норми, що регулювали дисциплінарне провадження щодо адвокатів.

У цьому Положенні також простежується низка етичних норм. Наприклад, на адвоката покладался обов'язок при здійсненні професійної діяльності точно і неухильно дотримуватись вимог чинного законодавства, використовувати всі передбачені законом засоби та способи захисту прав та законних інтересів громадян та організацій, які звернулися до нього за юридичною допомогою. Крім того, встановлювалося припинення статусу адвоката президією колегії адвоката.

Резюмуючи вищевикладене, слід зазначити, що відповідальність адвоката в Україні пройшла тривалий шлях розвитку: з моменту зародження до етапу систематизації, що здійснюється і сьогодні.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Історія адвокатури України у запитаннях та відповідях, ілюстраціях та фотографіях: навч. посіб. Нац. ун-т «Одеська юридична академія»; Вид. 2-ге, перероб. та допов. Одеса: Юридична література, 2019. 214 с.
2. Казакова С. П., Кухарьова О. А. Заходи з дисциплінарної відповідальності адвоката: історичний аспект. *Цивілістика: право та процес*. 2021. № 4 (16). С. 122-125.
3. Положення про адвокатуру: затв. постановою ВУЦВК від 02 жовтня 1922 р. ЗУ УСРР. 1922. № 43. Ст. 638.
4. Положення про адвокатуру УРСР : затв. постановою Верховної Ради Української РСР 25 вересня 1962 р. Відомості Верховної Ради України. 1962. № 39. Ст. 498.
5. Положення про адвокатуру УРСР: затв. Законом Української РСР від 31 жовт. 1980 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1980. № 46. Ст. 898.

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кубаєнко Андрій Володимирович**